

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדי חיים בן רחל ז"ל
תנצבה.

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא כמי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמעון שיתקיים תורתו) שנאמר
(משלי ח) אני חכמה שכתבי ערמה (סוטה כא):

קידושין יד

יבמה נקנית בביאה ובעל כרחא

כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה
לְאִישׁ זֶר יִבְמָה יָבֵא עֲלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיְבַמָּה:

בביאה - יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה – אבל אין לומר שנקנית בכסף ובשטר כאשר
דתניא יכול יהו כסף ושטר גומרים בה כדרך שהביאה גומרת בה תלמוד לומר
ויבמה דהיינו ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים בה. ממה דכתיב **ויבמה**
לומדים דין נוסף דבעל כרחא מיבם:

[משנה] יבמה קונה עצמה בחליצה

מהפסוקים הבאים, לומדת הגמרא שלוש הלכות בידי חליצה:

[ז] ואם לא יחפץ האיש לקחת את־יבמתו וְעָלְתָה יבמתו השְׂעֵרָה אֶל־הַזָּקֵנִים
וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאִחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי:
[י] ונקרא שמו בִּישְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעֹל:

(1) קונה את עצמה בחליצה:

- בִּישְׂרָאֵל** ראויה להביא לבית מתי שחלוץ הַנָּעֹל - כיון שחלץ בה נעל הותרה לכל ישראל.
- תני רב שמואל בר יהודה **בישראל** בב"ד של ישראל ולא בבית דין של עובדי כוכבים.
- תניא אמר רבי יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כולכם ואמרו 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל' - לומדים מ**ונקרא שמו**.

[משנה] יבמה קונה את עצמה במיתת היבם

לומדים שקונה את עצמה מקל וחומר מאשה, כדלהלן

ק"ו: ומה **אשת איש** שהיא **בחנק**, מיתת הבעל מתירתה, **יבמה** שהיא **בלאו**

שלהינשא לשוק לא כל שכן?

(קושיא) מה לאשת איש שכן **יוצאה בגט**, תאמר בזו שאינה יוצאה בגט.
(תירוץ) הא נמי **יוצאה בחליצה**.

(קושיא) מה לאשת איש שכן **אוסרה מתירה** אבל יבמה, שקידושי הבעל אוסרת אותה,
היאך מיתת היבם מתירה.

(תירוץ) הא נמי כשמת יבם נמצא **אוסרה מתירה**: יבם **אוסרה יבם שרי לה** שלולא היבם הייתה מותרת.

אשת איש אינה יוצאה בחליצה

ותהא אשת איש יוצאה בחליצה מק"ו: ומה יבמה שאינה יוצאה בגט, יוצאה בחליצה, זו שיוצאה בגט, אינו דין שיוצאה בחליצה?

אמר קרא הכתוב לגבי גירושא אשה ספר כריתות: ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה.
יבמה אינה יוצאה בגט

ותהא יבמה יוצאת בגט מקל וחומר:

ומה אשת איש שאין יוצאה בחליצה מ'ספר כריתות', יוצאה בגט, זו שיוצאה בחליצה אין דין שיוצאה בגט.
אמר קרא ככה²² – לעיכובא.

הגמרא מקשה שלמרות שכתוב עיכובא עדיין יכולים ללמוד מדין ק"ו, כמו שיתבאר לגבי שעיר החטאת של יום הכיפורים, שהפסוק אומר שיעשה 'גורל לה', ומשמע שקריאת השם 'לחטאת' לא מועיל, ולמרות זאת צריך פסוק אחר למעט קריאת השם, שלולא הפסוק היינו לומדים מק"ו. ולבסוף מסיקה הגמרא שיש פסוק להדיא הממעט יבמה מגט:

²² תוספות ד"ה אמר קרא ככה עיכובא. וא"ת מנא לן דאתיא ככה למעוטי יבמה מגט דילמא אתי למעוטי מיתת היבם שלא תהא מותרת במיתת היבם וי"ל דסברא הוא דככה יעשה לא ממעט אלא יציאות דבידי אדם דהיינו גט דומיא דחליצה דתלו בעשיה אבל יציאה דבידי שמים דהוי ממילא כגון מיתה לא ממעט:
²³ תוספות ד"ה הואיל וכל קנינו בכסף. פ"ה הואיל ולא נאמר בו משיכה כישראל דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו משיכה וקשה לר"ת לפי שיהא סתמא דגמרא כדל"ל דלר' יוחנן דאמר בפ' הזהב (ב"מ דף מז:) דבר תורה מעות קונות דרשין בפ"ב דבכורות (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וק"ל כר' יוחנן לגבי ריש לקיש ועוד דבמס' ע"ז (דף עב.) אמרין דל"ע משיכה בעובד כוכבים קונה לכך נראה לר"ת דה"פ הואיל וכל קניינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף דכתיב ביה מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר

ניתן לקבל את סיכומו 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

והא יוה"כ דכתיב גורל וחוקה ר"ל עיכובא - ותניא ועשהו חטאת: הגורל עושה

חטאת ואין השם עושה חטאת, שלולא הפסוק היינו אמרים ק"ו:

ומה במקום שלא קידש הגורל, כמו לגבי קרבן עולה ויורד בדלות, שמביא עולה וחטאת

שנקבעים דווקא בשם לקיחת הבעלים או בעשיית הכהן אך לא בגורל, קידש השם, מקום שקידש הגורל ביוה"כ אינו דין שיקדש השם - ת"ל ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת. מוכיחה הגמרא וטעמא דמעטיה קרא, הא לאו הכי דרשין קל וחומר, אע"ג דכתיב ביה חוקה .

הגמרא מנסה ללמוד מהפסוק של 'וכתב לה' ולא ליבמה, ממה שכתוב שתי פעמים 'לה', ודוחה: שבאים ללמד: (1) 'לה' לשמה, (2) 'לה' ולא לה ולתבירתה, ששתי נשים ששמותיהן שוות אינן מתגרשות בגט אחד. ולבסוף מסיקה, כדלהלן:

ונקרא שמו בִּישְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעֹל

בפסוק זה יש שני לימודים: נעל – הנעל: לומדת הגמרא שהיבמה אינה יוצאת בגט, וגם למעט סוגי מנעל שאינן מועילים לחליצה:

אין היבמה יוצאת בגט - אמר קרא הנעל נעל אין מידי אחרינא לא.

הנעל: דתניא נעלו אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם מנא ליה: ת"ל נעל נעל ריבה, שהיה מספיק לכתוב בית חלוץ, א"כ מה ת"ל נעלו נעלו הראוי לו: (1) פרט לגדול שאין יכול להלך בו, (2) פרט לקטן שאין חופה את רוב רגלו, (3) פרט למסולים שאין לו עקב.

[עד כאן דף יד עמוד א]

מתניתין

עבד עברי נקנה: בכסף ובשטר .

וקונה עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף.

יתירה עליו אמה העבריה: שקונה את עצמה בסימנין.

הנרצע: נקנה ברציעה וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון:

גמרא

להבנת הסוגיות הבאות - כתוב בתורה בשלוש פרשיות את דיני עבד ואמה העבריה, כדלהלן:

שמות [פ' כ"א] – פרשת משפטים: עבד עברי שנמכר בגניבתו ע"י ב"ד ומבואר שם: שעובד שש שנים, דיני רציעה, דיני אב המוכר את בתו לאמה עבריה שיוצאה בסימנים, אפשרות של האדון ליעדה, פדיונה ע"י גרעון כסף.

ויקרא [פ' כ"ה] – פרשת בהר – עבד עברי הנמכר בעצמו מחמת דוחקו 'כשכיר ותושב יהיה'. (ומפסוק מז 'וכי תשיג וגו') – עבד עברי הנמכר לגוי, דיני גאולתו ע"י קרוביו ('כסף מקנתו')

דברים [פ' טו] – פרשת ראה – עבד עברי הנמכר בב"ד בגניבתו ואמה העבריה לאחר שש שנים יוצאים, דיני הענקה, דיני רציעה.
להלן יבואר המקורות של כסף בעבדים המזכרים במשנה.

קנין כסף באמה העבריה ובעבד עברי הנמכר לגוי, לישראל ומכרוהו ב"ד .

עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים - אמר קרא [ויקרא כה-נא] מכסף מקנתו.
כיוון שכל קניינו של הגוי הוא בכסף²², הוצרך הפסוק לכתוב לעבד הנמכר לישראל, כדלהלן:

אמה העבריה הנמכרת לישראל - אמר קרא [שמות כא-ח] והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה.
אשכחן אמה הואיל ומיקדשה בכסף מיקניא בכסף.

דישראל גופיה לא קני ע"ע בשטר אלא משום דאיתקש לאמה ואמה לאחרת דדרשין (לקמן דף טז.) מה אחרת מקניא בשטר אף זו וכו' ובעובד כוכבים לא שייך האי טעמא שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות עובד כוכבים אינו קונה בשטר כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נד.) [ישראל שמכר לגוי ובא ישראל אחר ונכנס בחצר זו, שהשדה מופקר מצד הגוי והלוקח הישראל עדיין לא קנה] עובד כוכבים מכי מטא זו"י לידה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידה משמע דאין קנין שטר לעובד כוכבים וא"ת לאו ק"ו הוא ומה עובד כוכבים שאינו קונה ע"ע בשטר קונה בכסף ישראל כו' וי"ל דמסתברא דלכל אחד יש קנין לעצמו כדאשכחן בפ"ב דבכורות (דף יג.) גבי מטלטלין מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא.

הידושים יד

מואם יאמר **העבד**: עד שיאמר כשהוא עבד .

[עד כאן דף יד עמוד ב]

עבד עברי הנמכר לישראל ע"י ב"ד - אמר קרא [דברים טו-יב] כי ימכר לך אחיך
העברי או העבריה ועבדך שש שנים מקיש עברי לעבריה.
אשכחן מכרוהו ב"ד הואיל ונמכר בעל כורחו:

מוכר עצמו לישראל - יליף [ויקרא כה-מ] נמכר ע"י עצמו שכיר - [דברים טו-יח]
שמכרוהו ב"ד: שכיר הניחא למאן דיליף שכיר שכיר,
אלא למאן דלא יליף שכיר שכיר מאי איכא למימר? [בהמשך הגמרא מבררת את
השיטה הסוברת כך]

אמר קרא לגבי מוכר עצמו לגוי [ויקרא כה-מז] וכי תשיג מוסף על ענין ראשון שמדבר
במוכר עצמו, וילמד עליון נמכר לישראל מתחתון נמכר לגוי, ועליו כתיב 'מכסף מקנתו'.
מיהו התנא שאינו לומד את הגז"ש של 'שכיר' - 'ושכיר'

הגמרא מבררת מיהו התנא שאינו לומד הגז"ש, הנזכרת לעיל. בהמשך הגמרא מנסה
להוכיח מכמה בריות את כוונתו ונשאר בספק.

ומאן תנא דלא יליף שכיר שכיר ?

האי תנא הוא - דתניא:

בטבלה דלהלן, מבואר מחלוקת בין ת"ק לרבי אליעזר, שנחלקו האם יש לנמכר ע"י
עצמו את הדינים של הנמכר ע"י ב"ד, שעליו כתובים את כל הדינים המופיעים למטה:

דין	ת"ק		רבי אליעזר	
	המוכר עצמו	מכרוהו ב"ד	המוכר עצמו	מכרוהו ב"ד
נמכר לשש ויתר על שש	כן	שש בלבד	שש בלבד	שש בלבד
נרצע	אינו נרצע	נרצע	נרצע	נרצע
העניקה	אין מעניקים לו	מעניקים לו	מעניקים לו	מעניקים לו
האם רבו מוסר לו שפחה כנענית	אינו מוסר	מוסר לו	מוסר לו	מוסר לו

במה נחלקו

מאי לאו בהא קמיפלגי:

1. **דתנא קמא לא יליף [ויקרא כה-מ] נמכר ע"י עצמו שכיר - [דברים טו-יח]**
ממכרוהו ב"ד: שכיר, לכן כיוון שלגבי לא כתיב, אזי אין לו את כל הדינים הללו. וחזין
שתנא קמא אינו לומד את הגז"ש.

ור"א יליף שכיר שכיר - וכמו שלגבי מכרוהו ב"ד שייך דינים אלו: דווקא בשש, ונרצע,
ומעניקים לו, ומוסר לו שפחה ה"ה גם במוכר את עצמו.

2. **אמר רב טביומי משמיה דאביי דכולי עלמא יליף שכיר שכיר,**

והכא בהאי קרא קמיפלגי: להלן הגמרא מפרטת כל דין בפני עצמו:

נמכר לשש או ליתר משש

תנא קמא - מיעט רחמנא גבי מכרוהו בית דין ועבדך שש שנים - **זה ולא מוכר עצמו.**

ועבדך אחרינא כתיב - **לך ולא ליורש**, כלומר אינו עובד את הבת ולא את האח, אם אין
לו בן. לקמן יתבאר שעובד את הבן בלבד.
ר"א - ועבדך לך ולא ליורש.

ועבדך אחרינא כתיב - **להרצאת אדון** להעניק לעבדו הוא שלא יקשה בעיניו.

מוכר עצמו האם נרצע

תנא קמא אינו נרצע - מדמיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד ורצע אדניו את אדון
במרצע: אדון שלו **ולא אדנו של מוכר עצמו**.^{יד}

מהמילא אדנו - לגזירה שוה הוא דתניא רבי אליעזר אומר מנין לרציעה שהיא באדון
ימנית נאמר כאן אדון ונאמר להלן לגבי מצורע עני אדון מה להלן ימין אף כאן ימין .

אדנו ולא אדנה של אמה העבריה - מואם יאמר העבד: **העבד ולא אמה .**

^{יד} תוספות ד"ה ולא אדנו של מוכר עצמו. וא"ת למ"ל אדנו למעוטי דמוכר עצמו אינו נרצע תיפוק
ליה דמוכר עצמו אינו נרצע דאין רבו מוסר לו שפחה כנענית כדלקמן (דף כא): דבעינן אהבתי
את אשתי ואת בני [והוא הרי אין לו אשה ובנים לומר זאת] וי"ל דאי לא אדנו הוה ילפינן מג"ש
ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

דשכיר שכיר ממכרוהו ב"ד דאף על גב דלא מצי אמר אהבתי את אשתי ה"א דנרצע קמ"ל אדנו
דאין נרצע: